

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: Життєві стратегії особистості в умовах воєнного стану

МАТЕРІАЛИ

***XX всеукраїнської
науково-практичної
конференції
14-15 травня 2024 року***

Київ
2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г.С. Костюка НАПН УКРАЇНИ,
ЛАБОРАТОРІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ,

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Петра Могили
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. Каразіна
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Тараса Шевченка

за підтримки

ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «Товариство Незалежних Експертів»,
ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «DESPRO»,
ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «Всеукраїнська фундація психолого-соціальної
допомоги, підтримки та розвитку особистості, спільнот та громад «Ідентичність»,
НУО «Борисфен», Greece – Ukraine Business Hub

«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: Життєві стратегії особистості в умовах воєнного стану»

Матеріали

XX всеукраїнської науково-практичної конференції

14-15 травня 2024 року

Київ, 2024

УДК 159.9(477)"20"(082)

Рекомендовано до друку

*на засіданні Вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
(протокол № 7 від 27 червня 2024 р.)*

Рецензенти:

О. І. Власова – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Н. В. Пророк – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Редакційна колегія:

Максименко С. Д., доктор психологічних наук, професор,

Варава Л. А., кандидат психологічних наук, доцент,

Вернік О. Л., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,

Львовичкіна А. М., доктор психологічних наук, професор,

Люта Л. П., кандидат соціологічних наук, доцент,

Паламарчук О. М., доктор психологічних наук, професор,

Швалб Ю. М., доктор психологічних наук, професор

Сучасні проблеми екологічної психології: Життєві стратегії особистості в умовах воєнного стану : матеріали XX всеукраїнської науково-практичної конференції, 14-15 травня 2024 року: Зб. матеріалів // За ред. Ю.М. Швалба. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 115 с. (електронне наукове видання)

У матеріалах конференції викладено результати досліджень щодо найбільш актуальних міждисциплінарних проблем теорії і практики екологічної психології, зокрема щодо стратегій життєдіяльності в умовах ситуаційної невизначеності, її опануванню у різних аспектах і розрізах. Значну увагу приділено практикам і технологіям допомоги і підтримки осіб у поточній ситуації війни. Представлені розробки дослідників будуть корисні як фахівцям консультативних практик, фахівцям соціальної роботи, представникам недержавних громадських організацій, педагогам, так і науковцям – психологам, юристам, соціологам, усім, хто цікавиться проблемами сучасної екологічної психології, її підтримуючим і розвивальним потенціалом.

Матеріали подано в авторській редакції.

За достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо відповідають автори публікацій

УДК 159.9(477)"20"(082)

© Національна академія педагогічних наук України, 2024

© Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПНУ, 2024

© Лабораторія екологічної психології, 2024

ЗМІСТ

<i>Александров Д. О.</i> Свідома десоціалізація маргіналітету як форма аутодеструкції	5-7
<i>Білоножка І. Г.</i> Прояв фрустрації у працівників сфери «людина-людина» внаслідок впливу війни	8-10
<i>Варава Л. А.</i> Створення мрії як умова проектування власного майбутнього	11-12
<i>Вернік О. Л.</i> Життєві стратегії біженців від військових конфліктів: аналітичний огляд досліджень	13-16
<i>Волинець Н. В.</i> Рекомендації психологам та юнакам стосовно формування позитивного образу фізичного Я	17-22
<i>Гончар Н. В.</i> Особливості адаптації жінок до кризових умов в залежності від стилю життя	22-27
<i>Горбань Г. О., Шевченко Н. Ф.</i> Стратегічне мислення як ресурс ефективної життєдіяльності в умовах невизначеності	27-30
<i>Грушева М. Ю.</i> Наслідки перебування в довготривалій травматичній події в емоційній сфері особистості	31-34
<i>Гуляк У.</i> Особливості мотивації військовослужбовців, призваних по мобілізації на особливий період	34-38
<i>Дідковський С. В.</i> Рефлексивне стратегічне мислення	38-40
<i>Дячок О. В.</i> Переваги групової психологічної роботи з клієнтами, які переживають втрату	41-43
<i>Єкімов В. О.</i> Особливості взаємозв'язку мотивації та антиципації фахівців ІТ-сфери при організації їх професійної діяльності	43-46
<i>Зелінська Я. Ц., Любченко К. В., Курочка А. С.</i> Проблема професійної адаптації особистості в умовах життєвої невизначеності	47-50
<i>Казначеев М. В.</i> Проблеми екологічної ризик-комунікації в умовах війни	50-52
<i>Кантор М. Є.</i> Психологічні аспекти прийняття рішень рятувальниками в умовах екстремальних ситуацій	53-56
<i>Качур В. О.</i> Інформаційні загрози як перешкода ефективної організації життєдіяльності особистості в умовах воєнного стану	57-60
<i>Кирпенко Т. М.</i> Перша психологічна допомога в кризових ситуаціях ...	60-63
<i>Корнієнко І. О.</i> Трансформації життєвого простору підлітків та юнаків в умовах воєнного стану	63-66
<i>Корх В. М.</i> Психотерапевтичні технології та психологічні практики підтримки дітей в умовах війни	67-71

Качур В. О.
канд. юрид. наук, доцентка,
завідувачка кафедри теорії та історії держави і права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
kachur_v@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4372-491X
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ ЯК ПЕРЕШКОДА ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Починаючи з 24 лютого 2024 року у лексикон українського суспільства щільно увійшли такі поняття, як «війна», «воєнний стан», «воєнна загроза» тощо. І якщо до цієї дати ми здебільшого говорили про глобалізаційні виклики соціального характеру (безробіття, трудова міграція, знецінення праці, слабкий соціальний діалог та соціальна згуртованість) та окреслювали цілі сталого розвитку до 2030 р. (Assembly Resolution, 2015), а зараз навіть і до 2050 р. (Van Vuuren et al., 2022), то сьогодні зусилля наукової спільноти і держави повинні сприяти особистості не лише вижити, а й ефективно функціонувати в умовах життєвої невизначеності. Тому вироблення поведінкових стратегій життєдіяльності особистості є вкрай важливими.

Щодо життєдіяльності, то це досить таки складна категорія, під якою розуміють діяльнісні процеси, через які відбувається тотальне переживання людиною свого буття і враховують такі характеристики, як стиль життя, спосіб життя, зміст життя, життєві цілі, життєві завдання, життєва перспектива, життєві стратегії, життєві ролі, життєвий сценарій, план життя, життєвий вибір. Саме визначають свідомі та вольові дії суб'єкта, спрямована на явища об'єктивного світу з метою їх зміни та перетворення і в сукупності становлять людську діяльність (Качур, В.О., 2019). Головними діяльнісними процесами, які становлять основу людського способу життя, є життєзабезпечення (накопичення ресурсів), життєустрій (забезпечення комфорту та благополуччя) та життєреалізація (рух до великої мрії) (Швалб, Ю., 2015).

Але особистість у процесі здійснення своєї життєдіяльності зустрічається з низкою загроз в умовах воєнного стану, що становлять небезпеку для її психологічного благополуччя. Серед них найбільш небезпечними є інформаційні загрози, які сприяють формуванню стану приреченості людей і формуванню у них думки про те, що жити небезпечно, а інколи і до втрати смислу життя. Для того, щоб ефективно долати наслідки таких інформаційних загроз необхідно чітко розуміти значення цієї категорії. Адже в науковій літературі і не тільки ми зустрічаємо й інші терміни, як-от: «небезпека», «виклики», «ризики» тощо. Тому, говорячи про загрози, ми будемо послуговуватися твердженням, що загроза є крайнім ступенем безпосередньої небезпеки, яка носить персоніфікований, адресний характер і переживається суб'єктом як ймовірність її переходу з можливості і дійсність (Ложкін, Г. В., & Рибальченко, О. М., 2021).

Крім того, щоб ефективно протидіяти інформаційним загрозам (ІПСО, ІПА, «психологічна війна» тощо), спрямованим на зміну психологічних характеристик як людей, такі і масових настроїв, суспільної свідомості в цілому необхідно розуміти інструменти, які використовуються для ведення інформаційно-психологічної війни. Перелік їх є широким: дезінформація, пропаганда, ціннісні девіації, медіа-коментарі, використання фейкових акаунтів, «ботоферм», інформаційний тероризм, інформаційний популізм, постправа, інструменталізація історії, абсолютизація прав людини та ін.

Небезпека негативних інформаційних впливів посилюється такими ознаками, як: відкритість та відвертість інформаційних впливів; глобальність інформаційної війни; загострення інформаційних сутичок, суперечок, спорів; інтенсивність інформаційних атак; спроби інформаційним шляхом вивести з дії військові та інфраструктурні об'єкти, зокрема, щільні та чисельні хакерські атаки; агресивність інформаційних дій; інформаційне насильство; жорстке обмеження в доступі до інформації; політизованість інформації, спрямована на досягнення певних політичних цілей; значна поляризованість інформації, що полягає у поданні діаметрально протилежних думок, фактів та висновків і є слідством конфронтації; зростання частки емоційного забарвлення та суб'єктивного трактування відносно до частки фактів (Марченко, К. М. & Оришака, О.В., 2023).

Боротьба з такими інформаційними загрозами повинна здійснюватися комплексно на різних рівнях – особистісному, груповому,

загальнодержавному та міжнародному. Наприклад, пропонують підходи систематично оновлювати медійне законодавство, що дозволить провадити ефективну державну інформаційну політику щодо нових інформаційних продуктів і послуг, а також підвищити спроможність боротьби України з дезінформацією в кіберпросторі; вивести український сегмент користувачів таких ресурсів як Facebook, Twitter та Google з-під адміністрування російськими регіональними представництвами шляхом відкриття регіональних офісів вищезгаданих компаній в Україні; розвивати грантову систему для авторів українськомовного контенту на базі Міністерства культури та інформаційної політики, а також підвідомчих установ та підприємств; і надалі блокувати російські медіа та соціальні мережі з використанням досвіду України та іноземних держав; налагоджувати систему державної підтримки фактчекінгових ініціатив; збільшити державне фінансування освітніх програм із медіаграмотності та медіагігієни (Кантур, О.М., 2022).

Але запропоновані автором заходи досягнуть своєї мети, якщо самими людьми будуть зроблені власні перші кроки на цьому шляху – робота над формуванням віртуальної етики, розвитком критичного мислення, дотриманням мережевого етикету. Цьому повинна сприяти і просвітницька діяльність інституцій громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Звездова, О. (2023). Psychological Warfare as a Hybrid Threat to the Modern International Security System. *Acta de Historia & Politica : Saeculum XXI*. Vol. V. P. 63–71. <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.05.063>
2. Кантур, О. М. (2022). Актуальні проблеми протидії інформаційним загрозам у соціальних медіа під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. № 2. С. 102-110. <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.11>
3. Качур, В. О. (2019). До визначення поняття «правова культура» у правознавстві. *Право. Людина. Довкілля*. № 10(1). С. 16. <http://dx.doi.org/10.31548/law2019.01.002>
4. Ложкін, Г. В. & Рибальченко, О. М. (2021). Диференціація понять загроза та небезпека. Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 24 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ. С.26-29.
5. Марченко, К. М. Оришака, О.В. (2023). Інформаційна безпека життєдіяльності людини і суспільства в умовах війни. *Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки : зб. наук. пр. Кропивницький : ЦНТУ*. Вип. 7(38). Ч. 1. С. 16-21. DOI: [https://doi.org/10.32515/2664-262X.2023.7\(38\).1.16-21](https://doi.org/10.32515/2664-262X.2023.7(38).1.16-21)
6. Швалб, Ю.М. (2015). Просторово-психологічна організація середовища буття і життєдіяльності. *Актуальні проблеми психології*. Т. 7. Вип. 40. С. 198–207.

7. Assembly Resolution 70/1 Transforming our world: 2030 Agenda for Sustainable Development: United Nations General. (2015). Retrieved from: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015>.
 8. Van Vuuren, D.P., ed. (2022). „Defining a sustainable development target space for 2030 and 2050. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590332222000033>
-

Курпенко Т. М.
*старший наук. співробітник,
лабораторія екологічної психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України,
кандидат психологічних наук
barlog@meta.ua
Orcid ID 0000-0001-9180-0967
м. Київ, Україна*

ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Перша психологічна допомога (ППД) – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчувають страждання і потребу. Перша психологічна допомога спрямована на зниження інтенсивності проявів симптомів стресу та сприяння здоровому відновленню особистості після травматичної події, стихійного лиха, надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я чи навіть особистої кризи.

Проблемою ППД займається кризова психологія. Вона спрямована на надання короткострокової психологічної допомоги та розроблена для того, щоб допомогти людям у кризових ситуаціях та мінімізувати потенціал довготривалої психологічної травми. Кризовий психолог допомагає клієнту впоратися з кризовою ситуацією, пережити важку життєву стадію, переосмислити здобутий досвід та знайти оптимальне рішення. Також ППД може надавати не лише професійний психолог, а й інший спеціаліст, людина, яка знайома з правилами надання ППД.

Підвищений попит на ППД під час кризових явищ може коливатися в межах 25% серед населення. Криза – це сприйняття або переживання події

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ:
ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

*Матеріали
XX всеукраїнської науково-практичної конференції*

*В обкладинці використано малюнок,
згенерований ChatGPT 4, DALL-E*

14-15 травня 2024 року

Редакційна колегія:

*Максименко С. Д., Варава Л. А., Вернік О. Л., Львовичкіна А. М., Люта Л. П.,
Паламарчук О. М., Швалб Ю. М*

(електронне видання)

Підписано до друку 27.05.2024. Формат 60x84/16
Умовн. друк. арк. 5,7. Об'єм даних 2,7 Мб
Тираж 100 пр. Зам. № 1/04-24

Видавець:

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
01033, м. Київ, вул. Паньківська, 2,
тел/факс +38-044-288-33-20, e-mail: inpsy@psychology-naes-ua.institute